Kajetan
GANTAR

OB ŽIVLJENJSKEM JUBILEJU
PROF. DR. PRIMOŽA
SIMONITIJA

Ob koncu leta 2001 je praznoval svoj petinšestdeseti rojstni dan dr. Primož Simoniti, eden sodelavcev naše revije, redni profesor latinskega jezika in književnosti na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

Naš jubilarant v svojem duhovitem slogu rad pove, da se je rodil »na dan nedolžnih otročičev«, in sicer na Golniku, kjer je bil oče zdravnik, a se je kmalu preselil v Slovenj Gradec.

Najprej se na kratko ustavimo ob otroških letih, ki so odločilno oblikovala njegov značaj in poznejše interese! Med okupacijo je moral oče na delo v Šlezijo, medtem ko je družina ostala v Slovenj Gradcu, kjer je Primož obiskoval nemško osnovno šolo, a ga je zavedna mati doma skrivaj učila slovenščine. Nemška učiteljica se je čudila, od kod v njegovih nalogah strešica namesto *sch*, in ga je zato večkrat natepla: tako je že kot prvošolček plačal ceno za svojo ljubezen do materinščine. Druga markantna osebnost, ki je poleg matere oblikovala njegove nazore, kulturne interese in narodno zavest, je bil slovenjgraški župnik Jakob Soklič, znani zbiratelj in ljubitelj umetnosti in velik prijatelj pisatelja Ksaverja Meška. Pri njem se je zasebno učil elementov latinščine, tako da je pozneje, na klasični gimnaziji v Mariboru, brez težav dohitel svoje sošolce in kmalu postal najboljši latinec, po maturi (1954) pa se brez pomišljanja odločil za študij latinščine in grščine.

Po diplomi (1959) je dve leti služboval kot profesor na gimnaziji v Novem mestu, nato je bil tri leta asistent na Inštitutu za filozofijo in sociologijo. V vmesnem obdobju se je eno leto kot štipendist DAAD izpopolnjeval na univerzi v Münchnu (1962-63); pozneje se je mudil še na več študijskih in znanstvenih bivanjih v tujini, zlasti v velikih bibliotekah, npr. v dunajski in vatikanski knjižnici, kjer je s svojim znanjem in s srečno roko izsledil več zanimivih raritet, pomembnih za našo kulturno zgodovino. Prelomnico pomeni leto 1967, ko je prišel na Filozofsko fakulteto, najprej kot lektor za latinščino, nato kot asistent (1970), docent (1979), izredni (1981) in redni (1987) profesor.

Ime dr. Primoža Simonitija je neločljivo povezano z raziskovanjem slovenskega humanizma, ki je pravzaprav njegovo odkritje: pred njim je v slovenskih literarnih zgodovinah med srednjim vekom in reformacijo zijala

velika praznina. Temu je posvečena že njegova disertacija *Humanizem na Slovenskem in slovenski humanisti do srede XVI. stoletja*, ki je v knjižni obliki izšla leta 1979 pri Slovenski matici. V njej je odkril vrsto doslej neznanih ali manj znanih osebnosti, ki so širile humanistične ideje v slovenskih deželah; pri mnogih že znanih osebnostih pa je odkrival doslej neznan besedila in osvetljeval njihov pomen s povsem novih vidikov. Ob tem je predstavil tudi vrsto humanistov slovenskega rodu, ki jih je pot zanesla v tujino in so se tam povzpeli v vrh takratne evropske razumniške elite ter naše dežele povezovali v mednarodno humanistično skupnost. Na osnovi bogate dokumentacije je dokazal, kako so humanistični idejni tokovi tekli prek ozemlja današnje Slovenije in kako so bili v te tokove vključeni tudi najpomembnejši predstavniki slovenske reformacije. Mimo tega fundamentalnega dela ne more noben slovenski literarni in kulturni zgodovinar ali raziskovalec tega obdobja; tržaški zgodovinar akademik Jože Pirjevec je o njem zapisal, da je to »ena od najbolj poživljajočih in vzpodbudnih razprav, kar jih je v zadnjih letih pri nas prišlo na svetlo. Simoniti je z naravnost meniško marljivostjo in natančnostjo zbral goro podatkov in jih nato s spretnostjo mojstra vskladil v zanimivo podobo humanizma na Slovenskem. Knjiga s svojo izzivalno svežino kaže slovenskim zgodovinarjem, kako zaorati na širokem in pogosto še neobdelanem polju znanstvene raziskave, ki mu Nemci pravijo *Kulturgeschichte*.« In čeprav knjiga vsebuje samo kratek povzetek v nemščini na dvanajstih straneh, je upoštevana in cenjena tudi v tujini, o čemer pričajo recenzije, objavljene v tujih revijah (npr. Listy filologicke, Zeitschrift des Historischen Vereins für Steiermark, Archiv für Reformationsgeschichte, prim. tudi priročnik J. Ijsewijn, *Companion to Neo-Latin Studies*, Amsterdam-New York-Oxford, 1990).

Na še večji odmev je v mednarodni znanstveni javnosti naletelo drugo veliko Simonitijevo delo: kritična izdaja latinske polemične razprave *Bartholomaei Arnoldi De Usingen, Responsio contra Apologiam Philippi Melanchthonis*. Obsežna razprava avguštinskega patra Arnoldija De Usingen se je večkrat omenjala v znanstveni literaturi o Melanchthonu, a so poprej vsi raziskovalci z obžalovanjem ugotavljali, da je izgubljena. Simoniti je edini ohranjeni rokopis tega domnevno izgubljenega polemičnega teksta iz obdobja reformacije odkril v ljubljanski Narodni in univerzitetni knjižnici in ga izdal obenem z izčrpno uvodno študijo, s tekstnokritičnim aparatom, z opombami in indeksi v knjigi, ki obsega skoraj 750 strani in je izšla leta 1978 v ugledni znanstveni seriji Cassiciacum v Würzburgu v Nemčiji. Delo je osvetlilo nekatera dotlej malo znana poglavja iz recepcije filozofskih in teoloških nauk Philippa Melanchthona, enega najuglednejših nemških humanistov in reformatorjev, ki je slovel kot *praeceptor Germaniae*. Vzorno urejeno in vsestransko osvetljeno izdajo tega dela je laskavo ocenila vrsta

najbolj kompetentnih strokovnjakov v recenzijah, ki so izšle v uglednih znanstvenih revijah, od tega najmanj sedem v inozemstvu, npr. v *Revue des études Augustiniennes* (Pariz), *Recollectio* (Rim), *Theological Studies* (Washington), *Archiv für Reformations-geschichte* (Gütersloh), *Innsbrucker historische Studien* itd.

Poleg omenjenih dveh velikih del je prof. Simoniti objavil tudi izčrpno bibliografijo vseh latinskih tiskov, ki so izšli od inkunabul pa do leta 1848 na Slovenskem (Historijski institut JAZU, Zagreb 1972, 184 str.), in več kot 60 obsežnejših člankov in razprav, ki so posvečene poglobljenemu preučevanju in raziskovanju slovenske reformacije in humanizma. Naj naštejemo le nekaj najpomembnejših: *Filozofski rokopisi 16.-18. stoletja v NUK* (ŽA 20, 1970, 279-297); *Trubarjev izvod Prvega dela Novega testamenta v Vatikanski biblioteki* (Zbornik NUK 2, 1978, 35-77); *Eine unbekannte Elegie des Basinius Parmensis* (Acta Conventus neolatini Turonensis, Paris 1980, 1059-1075); *Auf den Spuren einer Aristophanes-Handschrift* (Linguistica 20, 1980, 21-33); *K vprašanju razmerja med humanizmom in reformacijo* (Wiener Slawistisches Almanach 13, 1984, 89-103); *Martin Crusius in seinen Beziehungen zu slowenischen Protestanten* (*Die Slowenen in der europäischen Reformation des 16. Jahrhunderts*, Ljubljana 1986, 213-240); *Pavel Santonino v Sloveniji - Stvarnost in mentaliteta v potopisu iz pozne gotike* (Zgodovinski časopis 50, 1996, 187-202). Vsaka od teh in drugih razprav izhaja iz latinskih besedil, ki jih je Simoniti odkrival v fondih slovenskih in tujih bibliotek, ali pa iz novih dejstev in spoznanj, ki jih je izluščil iz že evidentiranih tekstov. Vendar se pri tem nikoli ni izgubljal v pozitivističnem nizanju golih podatkov, ampak je obravnavana besedila in avtorje vedno vrednotil v širšem kulturno-zgodovinskem kontekstu. Še posebej kaže opozoriti na njegove dragocene prispevke k raziskovanju predhodnice SAZU - *Academiae Operosorum*. Leta 1988 je izdal reprint oziroma dvojezično izdajo edicije *Apes Operosorum* z izčrpnim komentarjem in spremno besedo, nato je - ob kolokviju, ki je potekal ob tristoletni obletnici *Academiae Operosorum* - objavil še izčrpnjšo razpravo, kjer je postavil *Apes* v širši evropski okvir t. i. »emblematične poezije«. Ti in drugi njegovi prispevki k raziskavam slovenske humanistične in latinistične dediščine, ki so raztreseni po različnih težko dosegljivih publikacijah, bi zaslužili, da izidejo povezani v eni sami knjigi, kot nekakšno organsko nadaljevanje in dopolnitev omenjenega fundamentalnega dela *Humanizem na Slovenskem*.

Ob vsem tem pa ne moremo mimo Simonitijeve prevajalske ustvarjalnosti, njegovih izbrušenih prevodov, predvsem treh najpomembnejših t. i. antičnih romanov (Petronijev *Satirikon*, Apulejev *Zlati osel*, Heliodorove *Etiopske zgodbe*), za katere je bil deležen laskavih ocen in najvišjih priznanj. V uvodnih študijah k tem prevodom je slovenski javnosti kritično predstavil to svojevrstno tvorbo antičnega leposlovja, ki jo sodobna

literarna veda označuje kot »antični roman« in v kateri se prepletajo retorične, parodične, biografske, satirične, pravljичne, dramske in druge prvine.

Sicer pa si je Simoniti kot prevajalec predvsem prizadeval, preseči okvire antike in razkriti naši strokovni in širši javnosti manj znana besedila srednjeveške, humanistične in poznejše latinščine, kot so npr. *Carmina Burana*, potopisni vizitacijski dnevnik Pavla Santonina iz konca 15. stoletja, Spinozova *Etika*, Descartesove *Meditacije*. Krono teh prizadevanj pomeni *Srednjeveški cvetnik / Florarium mediaevale* (Ljubljana 2000, 570 strani), bogata in inovativna dvojezična antologija srednjeveške latinske lirike, ki predstavlja v latinskem izvirniku in v vzporednem slovenskem prevodu 111 liričnih pesmi različnih žanrov iz različnih stoletij in iz različnih evropskih dežel. Antologija je z vidika slovenske nacionalne kulture tem pomembnejša, ker ne predstavlja samo srednjeveške lirike v širšem evropskem okviru, ampak odkriva tudi nekatere nepoznane ali malo znane primerke in odmeve latinske lirične ustvarjalnosti na Slovenskem. Poleg poetične vrednosti, ki se kaže med drugim v adekvatnem slovenjenju zahtevnih metričnih in kitičnih vzorcev, ima delo tudi znanstveno težo, saj v obsežnem komentarju, na 81 straneh, tenkočutno interpretira razne kulturno-zgodovinske aluzije, pa tudi strukturalne, stilistične in ritmične finese srednjeveške lirike. Zato je upravičena ocena, da je prof. Simoniti tudi s to antologijo v slovenski medievalistiki v nekem smislu zaoral ledino.

Nič manj pomembna kot raziskovalna in prevajalska je Simonitijeva pedagoška dejavnost, ki se je oplajala ob začetnih izkušnjah dveletnega poučevanja na novomeški gimnaziji. Prof. Simoniti slovi med študenti kot izvrsten predavatelj, ki zna ure svojih seminarjev in predavanj poživiti z duhovitimi domislicami in poantami, anekdotami in kuriozitetami, ki zna tudi v najbolj obrobna poglavja vnesti prvine privlačnosti in zanimivosti. Poleg tega si je s svojo organizacijsko dejavnostjo, kot večletni predsednik Društva za antične in humanistične študije in kot predsednik maturitetne komisije za latinščino, pridobil velike zasluge za to, da je latinščina s svojim bogatim kulturnim in vzgojnim potencialom v našem šolskem sistemu ne samo obdržala, ampak celo okrepila pozicije, ki so se pred desetletji zdele ogrožene in skoraj izgubljene.

Ob vsem tem se naš jubilarant nikoli ni zapiral v ozke kabinetne okvire, temveč je s tehtnimi predlogi in polemičnimi odzivi pogosto posegal v aktualna družbena dogajanja. V najbolj prelomnem obdobju naše novejšje zgodovine, v letih 1988-1994, je z veliko odgovornostjo opravljal funkcijo predsednika Slovenske maticе, ene naših najstarejših kulturnih in založniških ustanov, ki je - ob njegovih pobudah - prispevala pomemben delež k nacionalnemu osamosvajanju in k demokratizaciji slovenske družbe.

Za svoje znanstvene in prevajalske dosežke je prof. Simoniti prejel vrsto

nagrad in visokih priznanj: leta 1973 Sovretovo nagrado, leta 1980 nagrado Sklada Borisa Kidriča, leta 1982 še enkrat Sovretovo nagrado, in ne nazadnje, lani ga je Slovenska akademija znanosti in umetnosti, naša najvišja znanstvena ustanova, izvolila za svojega člana. Največje priznanje pa mu brez dvoma pomenijo generacije zavzetih in nadarjenih klasičnih filologov, ki nadaljujejo njegovo delo in se pridružujejo našim čestitkam ob njegovem življenjskem jubileju ter mu iz srca kličejo *ad multos annos!*